

INHOUD

- Proloog 9
- 1 Een verwenteld schaap 13
- 2 'Ein sehr netter, alter Herr' 19
- 3 De kinderjaren 26
- 4 Bloedbroeders 35
- 5 De Jodenjacht 40
- 6 De brand 48
- 7 De Nieuwe Orde 53
- 8 Cementerio Alemán 60
- 9 De aanslag 65
- 10 Doodswens 69
- 11 De Groningse dagen 73
- 12 Esmée, de mooiste vrouw van het verzet 87
- 13 Kreupelhout in Exloo 94
- 14 Van alle goden los 101
- 15 Westerbork 109
- 16 Most wanted 115
- 17 Depressie 120
- 18 'Kriegsverdienstkreuz mit Schwertern' 124
- 19 Alledaags fascisme 128
- 20 Norg 132

21	De val	138
22	Het Proces: 'Moord na moord'	141
23	De eenzaamheid van de oorlog	155
24	'Waar is hij?'	158
25	Ontsnapping uit de Koepel	160
26	Bezoek aan de vijand	178
27	Opsporing verzocht	185
28	Het net sluit zich	198
29	'Gecondoleerd'	208
	Verantwoording	211
	Lijst van afkortingen	213
	Bronnen & literatuurlijst	214
	Register	218

PROLOOG

Hoe vang je een voortvluchtige nazi als Klaas Carel Faber? Dikwijls heb ik het me afgevraagd. Tijd genoeg, want jagen is toch vooral een kwestie van lang stilzitten. Dus geen koffie halen. Zo mis ik op een ochtend in 2008 zijn thuiskomst. Terwijl ik in een nabijgelegen koffiebar een grote beker bestel, draait Faber het parkeerterrein op, stalt zijn auto op de vaste stek net naast zijn balkon en loopt naar binnen. Ook geen sudokupuzzel oplossen. Als ik opkijk, zie ik de witte kuif net de hoek om draaien. Vervolgens kan ik niet veel meer dan tikken op het venster van zijn woonkamer met de pen die ik nog altijd in mijn hand heb.

Als medewerker van de Geheime Staatspolitie, de Gestapo, en de staatsinlichtingen- en veiligheidsdienst, de Sicherheitsdienst, is Faber niet alleen getraind in het achtervolgen van slachtoffers. Als geen ander ontsnapt hij aan onheil. De oorlog overleeft hij. De doodstraf in 1947 voor het medeplegen van 22 moorden ontloopt hij in hoger beroep. Levenslange gevangenisstraf voorkomt hij door zijn ontsnapping naar Duitsland in 1952. In plaats van in een cel woont hij in een flat, uitleveringsverzoeken ten spijt.

Deze Klaas Carel Faber is een voortvluchtige veroordeelde Nederlandse oorlogsmisdadiger, een Nedernazi, uit de Tweede Wereldoorlog. Hij vertegenwoordigt de vreselijkste ideologie die de mensheid heeft gekend, namelijk het nazisme. De politie weet zijn adres en de politici kennen zijn verleden. En toch gebeurt er niets.

Vijf jaar heb ik rondgereisd in Nederland en Duitsland en ge-

lobbyd om Faber alsnog op te sluiten. In de tussentijd zoek ik naar nieuwe bewijzen voor zijn misdaden.

De apathie slaat langzaam maar zeker om als Faber van onbekende dader nummer één prijkt op de lijst van de meest gezochte oorlogsmisdadigers van de Tweede Wereldoorlog, opgesteld door het Simon Wiesenthalcentrum. Het Nederlandse parlement onderneemt eindelijk eensgezind actie. Het altijd sceptische Duitse Openbaar Ministerie ziet uiteindelijk ook in dat de Duitse nationaliteit van Faber, verkregen door leugens en een wet uit de tijd van Adolf Hitler, geen vrijbrief voor strafeloosheid mag inhouden.

Op 24 mei 2012, twee weken voor de waarschijnlijke bevestiging van zijn strafuitvoering, overlijdt Faber aan nierfalen. Zijn einde in vrijheid is illustratief voor de naoorlogse houding jegens deze klasse schurken.

Sec de geschiedenis van deze oorlogsmisdadiger beschrijven geeft een onvoldaan gevoel. Het is ook te veel eer voor een moordenaar. Omdat de kruistocht tegen de ongestrafte Faber mij confronteert met de pijn van veel nabestaanden beschrijf ik die ook. En om die nog vaak onderbelichte gevoelens beter inzichtelijk te maken versnijdt ik die met de verzetsgeschiedenis van mijn familie. Met dit boek wil ik duidelijk maken dat verzet tegen de Duitse bezetter grote consequenties heeft gehad voor de betrokkenen en langdurige naweën kent bij hen die achterbleven.

Een gewone oorlogsmisdadiger is Klaas Carel Faber overigens niet, leer ik tijdens mijn campagne. Hij figureert in veel bekende fragmenten over de Tweede Wereldoorlog. Zijn vader Pieter is mede doodgeschoten door Neerlands meest beroemde verzetsstrijdster, Hannie Schaft, die een hoofdrol speelt in het boek van Theun de Vries en de latere film *Het meisje met het rode haar* van regisseur Ben Verbong.

De mooiste en meest omstreden vaderlandse verzetsvrouw Esmée van Eeghen komt om het leven in het bijzijn van Klaas Carel Faber. Zij speelt een hoofdrol in het boek van Anne de Vries *Reis door de nacht* en in de film *Zwartboek* van regisseur Paul Verhoeven.

De dood van de Haarlemse nsv'er Fake Krist, een bekende van de familie Faber, ligt ten grondslag aan het boek *De aanslag* van Harry Mulisch en de gelijknamige film onder regie van Fons Rademakers.

Daarbij heeft Klaas Carel Faber de grootste ontsnapping ooit van belangrijke oorlogsmisdadigers in Nederland georganiseerd.

Brussel, augustus 2012

www.arnoldkarskens.com

www.onderzoekoorlogsmisdaden.nl

EEN VERWENTELD SCHAAP

Klaas Carel Faber komt in mijn leven als de oude generatie van mijn familie verdwijnt. Dat is bij de begrafenis van tante Annie in februari 2007, de laatste van mijn moeders kant. Tijdens haar leven kan ik me onttrekken aan iedere verantwoordelijkheid. Zij draagt het verzetsherdenkingskruis en vraagt me nooit om te gaan jagen achter de boeven van de oorlog. Maar voor het vers gedolven graf naast de kapel op de begraafplaats Sint Barbara in Alkmaar, terwijl een hoop zand wacht om de geschiedenis toe te dekken, voel ik een ondefinieerbare last op mijn schouders drukken, de plicht om iets recht te zetten. Mijn gram te halen, iemand te straffen voor wat hij oorlogsslachtoffers heeft aangedaan. Dat gevoel wordt sterker als een bevriende Indië-veteraan een gedicht voorleest en een lang eresaluut geeft.

Weggestopte beelden komen boven: hoe ik ooit thuis mijn vader op bed aantrof. Ziek teruggekeerd van een verzetsreünie in de Schermerpolder. Het is 1967. Zijn sigaren rokende vrienden zijn weer eens samengekomen. Ditmaal met bezoek van een piloot uit Amerika die op de boerderij van mijn moeders familie ondergedoken heeft gezeten. Als erkenning ontvangt de familie een oorkonde van de Amerikaanse opperbevelhebber en latere president Dwight D. Eisenhower. Alleen is mijn vader geknakt, een acute aanval van posttraumatische stress. Overgehouden aan zijn tijd als lid en later als hoofd van een knokploeg in de omgeving van Limmen en de Dorregeesterpolder: overvallen plegen, zwarthandelaren straffen, landverra-

ders bedreigen, sabotage plegen, wapentransporten uitvoeren. Elke nacht op pad en terug voor het ochtendmelken van de koeien. Is het geen scherf of kogel, dan breekt de tijd uiteindelijk een strijder. 'Je gaat toch niet dood?' vraag ik.

Als boerenzoon neem ik de taken op de boerderij over en loop het land in, kijken of er geen schaap op zijn rug ligt. Een verwenteld schaap stikt na luttele uren. En zo zie ik ook mijn vader, op zijn rug. Gestrest en machteloos snakkend naar adem.

Hoe diep oorlog kan invreten op de geest van een mens begrijp ik pas jaren later, wanneer een zoon van een andere verzetsman me vertelt hoe hij als jonge jongen met zijn vader naar de Houtrusthallen in Den Haag is gegaan. De Britse zangeres Vera Lynn zou voor oud-strijders en verzetsmensen zingen. Wereldberoemd is ze met liedjes als 'We'll meet again', voor wie naar het front moet in de knagende onzekerheid of hij zijn geliefden zal terugzien. 'Toen zij het podium op kwam, begonnen al die grote kerels om me heen te huilen. Na afloop zag ik ze met hun hoofd tegen de muur bonken. Dat beeld ben ik nooit kwijtgeraakt.'

Alleen, bij wie moet ik revanche halen? Is er iemand die ik op zijn gezicht kan slaan? Ik weet niet eens wat ik wil als ik in april 2007 naar Hagen-Haspe in het Duitse Ruhrgebied rij. Daar woont de in 1949 ter dood veroordeelde en ontsnapte ss'er Herbertus Bikker, heb ik gelezen in krantenknipsels op de steekwoorden 'oorlogsmisdadiger', 'voortvluchtig' en 'Tweede Wereldoorlog'. Met negen kogels vermoordt hij verzetsman Jan Houtman in november 1944 als die gewond op de grond ligt. Een confrontatie brengt hopelijk sturing in mijn zoekende geest.

De naam 'Bikker' prijkt op zwarte, zelfklevende tape boven de postbus in een flat opgebouwd uit grijze betonplaten. Deze ellendeling is niet bang voor arrestatie, zoveel is duidelijk. Als ik heb aangebeeld bewegen op de eerste etage de gordijnen. Bik-

ker, een kleine man met stoppelbaard en diepliggende ogen, kijkt door het raam. Hij ziet mij staan, maar speurt tegelijk de straat af. Blijkbaar belt er nooit iemand bij hem aan, of hij is ruim vijfenzestig jaar na de oorlog nog altijd op zijn qui-vive. Na wat gebaren opent hij, steunend op een bruine stok, de buitendeur. 'Ja,' vraagt hij brutaal.

Hij oogt tenger, gehuld in een oude trui. Niet iemand die je aanziet voor de extreem wrede kampbewaker van Erica, bij Ommen, die mensen mishandelt alsof het zijn lieve lust is. Maar zijn blik blijft argwanend. Hij is dan wel eenennegentig jaar maar niets ontgaat hem. Op vragen antwoordt hij kort in half-Nederlands, half-Duits.

Hoe is het met uw gezondheid gesteld?

'Ja, ja.'

Komt u nog buiten?

'Ja, ja. Ik krijg hulp van een vrouw. Een Holländerin die verderop in de straat woont.'

Denkt u nog wel eens terug aan de oorlog?

'Nee, nee.' Nadrukkelijk schudt hij zijn hoofd en doet een stapje naar achteren. Dit onderwerp vermijdt hij liever.

Hebt u spijt?

'Nee.'

Weet u dat zeker?

'Ik wil niks meer mit Holland zu tun haben.'

Als Bikker mijn fotocamera ziet, roept hij: 'Niks, niks.'

Met een zwaai duwt hij de deur dicht. Tegendruk helpt niet. Zijn kracht is verbazingwekkend. Hij krijgt de deur op de knip. Door de vitrage zie ik hem de trap op lopen.

Even later stapt een buurman van middelbare leeftijd naar buiten. 'Waarom valt u die man lastig?' Ja, hij kent het verleden van buurman Bikker. 'Und?' De Duitser is kwaad op Nederlandse activisten die enkele jaren eerder verf tegen de pui hebben gegooid. 'Ik woon op de tweede etage. Mijn ramen zaten onder. Op de stoep hadden ze "Kriegsverbrecher" geschilderd.

Waarom? We praten toch ook niet meer over Napoleon. Zo lang is het immers geleden.'

Twee jaar later bel ik opnieuw aan. Nu tevergeefs. Zijn brievenbus is met tape dichtgeplakt. Bikker is enkele maanden eerder op 1 november 2008 dood achter zijn voordeur gevonden. Zijn lichaam ligt in een onbekend graf op de begraafplaats van Hagen. Voor vergelding ben ik te laat.

Ik rij naar Altenbreckerfeld, Westfalen. In een huis met witgestuukte gevel woont ss'er Siert Bruins onder de schuilnaam 'Siegfried Bruns'. De ss'er is in 1980 door een Duitse rechtbank veroordeeld tot zeven jaar cel wegens 'Beihilfe' aan de moord op de Joodse gebroeders Sleutelberg. De rechtbank laat zich niet uit over zijn aandeel bij de moord op verzetsman Aldert Klaas Dijkema.

Vijfjaar heeft hij gezeten, de rest van de straf is kwijtgescholden want zo gaat dat in ons rechtssysteem. Een paar keer bel ik aan. Hij doet open in korte broek. Er trekt een lucht van gekookte bloemkool mee. 'Ik heb mijn proces en straf gehad. Voor mij is de zaak afgedaan,' zegt hij.

Een uurtje rijden verderop, in de buurt van Aken, woont Heinrich Boere in het stadje Eschweiler. Ook zijn woonoord is geen geheim. Hij verblijft in het plaatselijke bejaardencentrum Pro Seniore Residenz aan de Odilienstrasse, een modern crèmekleurig gebouw met veel balkons. Binnen belt de receptionist zijn kamernummer. 'Er wordt niet opgenomen, misschien is hij nog aan het eten.' Vandaag is het vrijdag en er staat visfilet op het menu. Even later komt Boere, met een bril op het puntje van zijn neus, achter een rollator de gang uit gelopen. Opgegroeid in Maastricht neemt hij als ss-lid deel aan de Silber-tanne-moorden op Duitsvijandige Nederlanders. In juli 1944 schiet de oud-Oostfrontstrijder met een compagnon op de Bredase apotheker Fritz Bicknese. In september volgen de moor-

den in Voorschoten op Teunis de Groot en Frans Kusters. Na de oorlog vlucht hij de grens over en is hij bij verstek veroordeeld tot de doodstraf.

Zo genadeloos als nazi, zo vriendelijk doet Boere zich voor op zijn oude dag. Met een verwonderde blik van 'waar hebt u het over', beantwoordt de ex-mijnwerker met hoofdschudden de vragen over zijn gezondheidstoestand. 'Niet goed en niet slecht.'

Hij heeft alle reden om zich zwak voor te doen. Het Landgericht in Aken zal hem een paar jaar later, vijfenzestig jaar na de daden, alsnog in een proces tot levenslange gevangenisstraf veroordelen. Met zielig doen wil hij de rechtsgang traineren.

In de hal van zijn bejaardentehuis verzucht Boere dat hij 'te oud' voor de cel is. Vrijwel direct snelt de huisbaas toe en vraagt Boere of hij het gesprek wil afbreken. Dat beaamt Boere gretig en schielijk loopt hij naar de lift.

Kort daarna aan de telefoon wil Boere iets toevoegen. In het Duits zegt hij: 'Als je tegen ons was, ging je eraan. Ik heb mensen gedood. Zo gek waren we in die tijd. We hebben alles geloofd.' Iedere avond bidt hij voor zijn slachtoffers en betuigt zijn spijt. 'Selbstverständlich.'

Ik geloof er niks van.

De grote onbekende voor mij is ss'er Klaas Carel Faber. In het voorjaar van 2007 bevindt zich in het knipselarchief van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie in Amsterdam welgeteld één artikel over hem, een kopie uit de communistische krant *De Waarheid* van 9 januari 1956 waarin staat dat Faber als Duitser is erkend. Het gebrek aan informatie is stuitend. Op het moment dat ik de grijsblauwe dossiermap dichtsla, weet ik op wie ik mijn pijlen zal richten.

Moraalfilosofisch kan ik hoogdravende redenen bedenken: dat het erg is dat oorlogsmisdadigers ongestraft blijven; dat ik met een jacht op die Faber een voorvechter ben van de demo-

cratie en rechtsstaat. Maar eigenlijk zoek ik alleen wraak. Jou ga ik het lastig maken, denk ik, en loop in gedachten door een eindeloos uitgestrekt polderlandschap met de horizon als doel.

'EIN SEHR NETTER, ALTER HERR'

Al decennialang woont Faber ongestoord in een flatgebouw van vijf etages aan de Rossinistrasse in de componistenbuurt van het Beierse Ingolstadt. Een buurt met 'Wohnsilos', gebouwd in de jaren vijftig als onderkomen voor de opkomende Audi-auto-industrie. Er wonen vooral arbeiders, werklozen en Oost-Europeanen. Vanaf mijn huis is het acht uur rijden.

Faber woont op nummer 2, de laagste verdieping. De raamkozijnen zijn wit geschilderd en contrasteren met de vuile dichtgetrokken glasgordijnen. K.-C. FABER vermeldt een vergeeld naambordje met zwarte letters op de deur. Dat streepje tussen zijn dubbele voornaam zie ik als het ultieme kenmerk van ijdelheid.

Als ik aanbel bij mijn eerste bezoek in het voorjaar van 2007 gebeurt er niets. Een buurvrouw komt aanlopen met een hondje. Nee, ze weet niet waar Herr Faber is. Snel glipt ze haar woning binnen. Op de eerste etage staat op de kokosmat in bloemetjesmotief HALLO. Echt welkom lijken bezoekers niet, want ook na lang kloppen gaat de wit geschilderde ijzeren deur niet open.

's Avonds brandt er een staande schemerlamp met een grote kap in de woning. Er is dus iemand thuis. Na vier keer bellen klinkt het door de speaker. 'Was ist?'

'Meneer Faber? Ik kom uit Nederland.'

Faber schakelt over op perfect Nederlands. Opvallend is zijn vermogen tot een snelle reactie. Zonder aarzeling vraagt hij: 'Ja, wat is er?'

‘U hoeft niet bang te zijn dat ik u iets doe, maar ik wil graag met u praten.’

‘Ik niet met u.’

Zijn reactie is zo luid dat je niet denkt aan een hoogbejaarde.

‘Ik ga niet weg zonder u te hebben gesproken.’

‘Dan kunt u lang wachten.’

Faber gooit de hoorn van de intercom op de haak.

Na de confrontatie vertoont Faber zich een paar dagen niet. Deze tactiek van zelfopsluiting totdat de belager de moed opgeeft, hanteert hij vaker. Een buurvrouw wijst naar een oud model donkerrode Audi 80 naast zijn huis. ‘Als de auto er staat, is hij thuis. Ja, hij rijdt ermee. Hij is niet ziek.’

Een buurvrouw van rond de veertig, die schuin boven Faber woont, zet haar vuilniszakken buiten. Nee, ze kent haar buurman persoonlijk niet, alleen dat hij ‘ein sehr netter, alter Herr’ is. Evenmin weet ze dat hij een gevluchte, ooit ter dood veroordeelde oorlogsmisdadiger is. Zoiets interesseert haar ook niet. ‘Dat was toen,’ en als die tijd terugkomt, zou het opnieuw gebeuren. Faber zal sowieso nooit meer vechten. Die is oud. Ze gooit de zakken in een container en neemt afscheid. ‘Goedenavond.’

Nieuwsgierige burens van Faber hebben de akelige gewoonte nummerborden te lezen en naar binnen te gluren in auto's met buitenlandse nummerplaten. Waarna ze de flat in stappen om te klikken bij de ‘Nachbar’, vermoed ik. Na de eerste bezoeken aan Ingolstadt huur ik dan ook een tiental straten verderop een lokale auto die de eerste stadsletters ‘IN’ dragen.

Dan volgt het wachten. Wisselend geparkeerd tussen auto's voor, achter en naast zijn flat. Wanneer hij gekleed in zijn beige jas verschijnt, wacht ik totdat de afstand naar zijn voordeur langer is dan de afstand tot de auto. Zo haal ik hem altijd in. Bang ben ik niet voor een woede-uitval, zoals regisseur Claude

Lanzmann die tot bloedens toe is geslagen door een oud-nazi bij maken van zijn film *Shoah*, over de uitroeiing van de Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Geweld zie ik die Faber, hoewel kwiek lopend, niet plegen. Zelf zou ik niet beginnen met knokken. Natuurlijk heb ik erover nagedacht. Thuis heb ik nog altijd de gummiknuppel van mijn vader liggen, die hij gebruikte in zijn tijd als knokploegleider. Dertig centimeter lang, geel met zwarte uiteinden. Het plan voor een lichte tik op zijn schedel of zelfs een por net onder zijn borstbeen laat ik varen uit praktische overwegingen, niet omdat het verwerpelijk is. Je slaat namelijk snel te hard. Maar ik ben niet van plan één stap opzij te gaan, wanneer hij me dat vraagt bij een ontmoeting in juni 2007. Met verslaggever Jelle Visser en cameraman Peter van der Linden van de actualiteitenrubriek *EenVandaag* wacht ik Faber met zijn vrouw op na hun terugkeer van de supermarkt. Hij staat naast de auto als ik hem aanspreek. Een tekst heb ik niet voorbereid.

‘Dag meneer Faber. We zijn van de Nederlandse televisie. We zijn nieuwsgierig hoe het staat met uw gezondheid.’

Faber, die in papier gewikkelde gebakjes van de achterbank pakt, schudt zijn hoofd en gebiedt: ‘Schiet op, ik moet erbij.’ Een reactie die ik had verwacht. Faber is een hooghartig persoon.

‘U wordt nog gezocht in Nederland, weet u dat? Voor... eh oorlogsmisdaden. Denkt u nog wel eens aan de slachtoffers die u gemaakt heeft?’

Een zure glimlach met ‘ha’ volgt.

Tussen de geparkeerde auto’s is weinig ruimte en met een handbeweging maant Faber mij plaats te maken: ‘Zou u mij erdoor willen laten?’

Mijn opmerking is de confrontatie die ik zoek. En ik win, althans naar mijn gevoel. ‘Nee meneer Faber, ik ga niet opzij.’

Faber draait zich om en loopt langs de flatmuur en de voorzijde van de geparkeerde auto’s richting voordeur.